T. Pauli

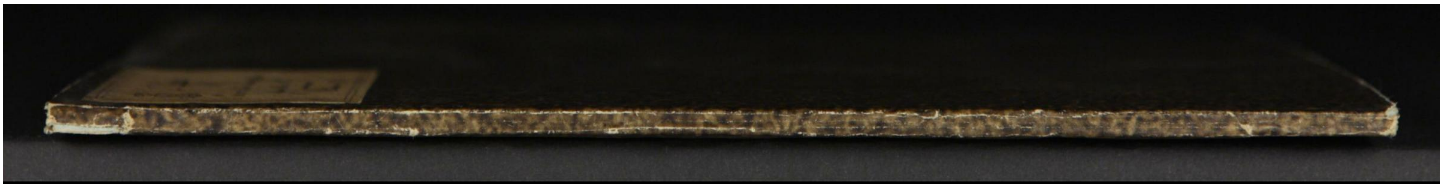
de

Paradiŝi evangelio

Gen. III. v. 15.

Kilonii, 1678.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 00807
Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 807

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 00807 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 807

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 00807 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 807

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 00807 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 807

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 00807 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 807

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 00807 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 807

1,-68.

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
DA 1.-2.S 1 4°
1 1 01 0 4 00807 3

+ REX

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 00807 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 807

885

DISPUTATIO
PHILOLOGICO - THEOLOGICA
Ad
Cap. III. Geneſ. Verſ. 15.
De

PARADISI EVANGELIO.

Quam
In Illuſtri Academia Kilienſi
AUSPICIO SUPREMI NUMINIS
SUB PRÆSIDIO
Viri Maximè Reverendi, Ampliſſimiq;
DN. CHRISTIANI Kortholt/
SS. Theol. D. & Prof. Publ. Primarii.
Dn. Patroni, Promotoris ac Præceptoris omni obſervantiæ cultu ætatem colendi
ventilandam publicè proponit
TOBIAS PAULI, Hemipolitanus Saxo.
Autor & Reſpondens.
Die 12. Octobr. Anno CIↃ IↃ C LXXIIX.

KILONI,
Typis Joach. Reumanni, Acad. Typogr.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 00807 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 807

Nobiliſſimis, Ampliſſimis & Conſultiſſimis

VIRIS

DN. LAURENTIO FAUSTEN.

DN. GERHARDO von OESEDEN.

Regiæ FLENSBURGENSIS Civitatis

CONSULIBUS.

Viro Plurimùm Reverendo Ampliſſimoq;

DN. M. GREGORIO MICHAELI,

Flensburgenſi & Schvvabſtedenſi Præpoſito, & ad

D. NICOLAI Paſtori Primario;

Ut & ceteris ibidem Eccleſiaſtici atque Senatorii

Ordinis Viris perquam Reverendis & Prudentiſſimis

NEC NON

Viris Spectatiſſimis & Integerrimis

DN. JOHANNI JANSEN.

DN. ANDREÆ DANNEIL.

DN. MAGNO PAULSEN.

DN. HILMER von LUTTEN

Civibus Flensburgi Primariis

DNN. Mœcenatibus, Patronis, Promotoribus, Evergetis, & Hoſpitibus ſingulari reverentiâ & affectu colendis,

In grati animi ſignificationem, & ulteriorem ſui promotionem, ἄσκημα hoc Academicum ſacrum eſſe jubet

TOBIAS PAULI, SS. Theol. Studioſus.

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 00807 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 807

TEXTUS AUTHENTICUS
cum
VERSIONIBUS INSIGNIORIBUS.

וְאֵיבָה אָשִׁית בֵּינְךָ וּבֵין הָאִשָּׁה וּבֵין זַרְעֲךָ וּבֵין זַרְעָהּ
הוּא יְשׁוּפְךָ רֹאשׁ וְאַתָּה תְּשׁוּפֶנּוּ עָקֵב׃

Targum Onkelos.

וּדְבָבוּ אֲשַׁוֵּי בֵּינָךְ וּבֵין אִתְּתָא וּבֵין בְּנָךְ וּבֵין בְּנַהָא
הוּא-יְהֵי נָטַר לָךְ (Buxtorf. יְהֵי דְכִיר לָךְ) מַה־דַעֲבַדְתְּ
לֵהּ—מִלְּקַדְמִין וְאַתְּ תְּהֵא נָטַר לֵהּ לְסוֹפָא׃

LXX. Interpretes.

Καὶ ἔχθραν θήσω ἀνὰ μέσον σοῦ καὶ ἀνὰ μέσον τῆς γυναικὸς, καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σπέρματός σου, καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σπέρματος αὐτῆς. αὐτός σου τηρήσει κεφαλὴν, καὶ σὺ τηρήσεις αὐτοῦ πτέρναν.

Ariæ Montani & Pagnini.

Et inimicitiam ponam inter te & inter mulierem & inter ſemen tuum & inter ſemen ejus, ipſum conteret tibi caput & tu conteres ei calcaneum.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 00807 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 807

Junii & Tremellii.

Præterea inimicitiam pono inter te & mulierem hanc, ſimiliterque inter ſemen tuum & ſemen hujus: hoc conteret tibi caput, tu autem conteres huic calcaneum.

Vulgata.

Inimicitias ponam inter te & mulierem & ſemen tuum & ſemen illius: ipſa conteret caput tuum & tu inſidiaberis calcaneo ejus.

Lutheri.

Und ich wil Feindſchafft ſetzen / zwiſchen dir und dem Weibe / und zwiſchen deinem Samen und ihrem Samen / derſelbe ſoll dir den Kopff zertretten / und du wirſt jhn in die Ferſen ſtechen.

I. MEMBRUM LOGICO-RHETORICUM.

QUod ſol inter Planetas, & gemma inter lapides, id eſt hic verſiculus in libro Geneſeos, continet enim baſin & fundamentum omnium Vaticiniorum V. T. de Chriſto; & inde, ceu ex ſcaturigine uberrima & fonte vivo cæteræ omnes conciones & promisſiones Evangelicæ promanant & deducuntur. Senſus integri verſiculi ad *duo membra* commodè poteſt revocari, in *priori membro* continetur ipſa inimicitiarum poſitio, in *poſteriori* earundem executio. In *priori* notanda (1) *cauſa efficiens* ſeu autor hujus poſitionis, qui eſt ipſe DEUS, ſive S. Trinitas. Nam cum hæc poſitio ſit opus divinum ad extra, commune eſt toti Trinitati, ut alia opera ad extra, ſervato

vato

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 00807 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 807

vato ordine agendi cujusque perſonæ, proprio, appropriativè interim & terminativè competit ſoli filio in conſilio Trinitatis ab æterno ad hoc opus deſtinato. vid. Diſput 18. c. 5. Diſput. Giſſ. Tom. 9. ubi acutè & eruditè de hac appropriatione Filii Dei in negotio Redemptionis diſſeritur. (2) Materia circa quam ſeu objectum eſt ipſa inimicitia ſeu odium hoſtile, quod involvit ſummam diſſenſionem, omnemque ſtudiorum animorumque disjunctionem, ut patet ex 1 Joh. 3. 8. Apoc. 12. 7. Confer. Gerhard. in Geneſ. quæſt. 6. p. 106. item Varenium in decadibus Moſaicis p. 356. (3) Illi, inter quos inimicitia hæc intercedit: Qui pateſcunt ex verbis ſeqq. ubi opponuntur (1) Diabolus, qui metaphoricè per *ſerpentem* exprimitur, tum ob aſtutiam, tum quia in ſerpente, naturali latens hominem ſeduxerat, quique aliàs vocatur *Draco*, Apoc. 12. 7. 9. c. 20. 2. Videatur Glaſſii Rhetorica de Metaphora p. 329. De ſerpente naturali ejusque pœna antea facta fuerat mentio ſuperiori verſiculo; in hoc vero indicatur pœna ſerpentis metaphorici; & mulier Eva, *cujus inimicus ſerpens futurus foret, eò quod metuebat ſemen mulieris;* verba ſunt Dn. D. Varenii cit. l. (2) ſemen Diaboli; quod metaphoricè denotat omnem Diaboli catervam, ejusque aſſeclas, quales ſunt omnes impii, qui & propterea vocantur υἱοὶ τȣ̃ πονηρȣ̃. Matth, 13. v. 38. & ſemen mulieris, quod eſt Chriſtus, qui ſemen per metonymiam dicitur. (4) Finis & effectus, qui in poſteriori membro innuitur, ubi in actum hæc inimicitia deducta deſcribitur. Eſtque duplex (1) reſpectu ſeminis mulieris, contritio capitis ſerpentini, quod metaphoricè regnum, potentiam viresque Diaboli denotat. (2) reſpectu Diaboli contritio calcanei ſeminis mulieris. Per quam metaphoricè paſſio & mors acer-

 bis-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 00807 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 807

biſſima Meſſiæ intelligitur. Serpens namque contritum caput circumgerens, hoſtis ſui calcaneo perniciem & interitum, ſed minori cum damno, intentare non deſiit. Vid. Prucknerus in Vindic. in h. l. B. Gerhardus in h. l. per calcaneum ſeminis mulieris â ſerpente conterendum intelligi ſcribit (1) quod Satanas Chriſtum in propria perſona ſit oppugnaturus (2) quod ſit Chriſtum oppugnaturus in ſuis membris, (3) quod hæc oppugnatio Chriſti & membrorum ejus futura ſit abſque operis redemptionis ex parte Chriſti & ſalutis & parte piorum diſpendio, caput enim inquit, utrobique in Chiſto & piis manet ſalvum calcaneus tantum conteritur.

II. MEMBRUM PHILOLOGICUM.

ואיבה *Et inimicitiam*) eſt nomen auctum in fine per ה. Radix eſt איב *inimicatus eſt*; ſignificatque ingentem & maximam inimicitiam, quæ fit plerumque tectô & inſidiis plenô odiô; quod ſi erumpat in actionem, factum committitur atrociſſimum & ſtupendum. De odiô tectô & inſidiis plenô conſtat ex Pſ. 27. 2. ubi vox אֹיֵב *opponitur* voci צָר & utraque ſignificat inimicum. צָר autem cum deſcendat â radice צוּר *obſedit*, notat inimicum apertâ hoſtilitate alterum aggredientem. E. אֹיֵב vi oppoſitionis notat *inimicum occultum*. Patet idem ex Ezech. 35. 5. ubi dicitur de Edomæis, quod habeant אֵיבַת עוֹלָם ſive inimicitiam perpetuam, i. e. quod altâ ſemper mente maneat inimicitia repôſta, quæ interdum ſe oſtendat in cædibus actualibus. Quod autem illud odium in factum vehemens erumpat, diſcitur ex Num. 35, 21. ubi dicitur, occidendum eſſe eum, qui alterum percuſſerit per inimicitiam ſive איבה ut moriatur. E. percusſio mortem inferens fit per איבה. Patet idem ex l. c. Ezech. 25, 15. ubi

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 00807 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 807

15. ubi Philiſtæi ex איבה ſive inimicitia dicuntur perdere & depopulari. Patet & ex Ezech. 35. citat. Ubi dicuntur Edomæi ex איבה ſeu *inimicitia* facere, ut diffluant Iſraëlitæ gladio. Poſſumus ex hac eruta Emphaſi nunc facilè definire, qualis ſit inimicitia Diaboli adverſus hominem, ſc. quod Diabolus maximus ſit inimicus, qui tegere odium nôrit; quod de inſidiis ſtruendis aſſiduè cogitet, quod, ſi ad peccandum inducat nos, velit perdere nos penitus corpore & anima, ſicut qui ex איבה alterum trucidat, penitus corpus perdit; quod ſpoliare nos velit omnibus bonis, cœleſtibus & æternis, ſicut homo ex איבה alium dicitur ſpoliare & depopulari &c. Sed & hoc inde colligimus, quod non notetur hic odium quoddam puerile, quod conciliari facilè poſſit, ſed perpetua diſſenſio & bellum æternum, ſuſceptum à Meſſia cum Diabolo: & quod homines â ſua parte debeant ferri odiô maximô in Diabolum & illud perpetuò mente circumferre, quia איבה notat tectum odium. Quod ſi etiam congredi actu cum tentante Diabolo debeant, debeant atrociſſimè pugnare, & omnes ejus machinas evertere, quia איבה in factum atrociſſimum erumpit. Vulgatus cum Targ. Onkelos reddidit numero multitudinis, *inimicitias*, Enallagen fortaſſis numeri explicaturus, cum reliqui tamen omnes *inimicitiam* vertant. Præmittitur ו Conjunctio copulativa, quæ conſtruitur cum præced. verſ. ut ſignificet *etiam*, nec fruſtrà â Spiritu S. addita, quamvis Vulgatus illam omiſerit. Sed Emph. h. l. ſicut & alibi exaggerationis ſignificationem habet, ſc. Proverb. 24, 27. Eſ. 24, 22. &c. quæ loc. cum aliis videantur apud Glaſſium p. m. 687. & indicio eſt, *vel*, quod hoc cum ſuperiori commate conjungendum ſit, ut ſignificetur, continuari proceſſum judi-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 00807 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 807

judicialem, pœnamque indici ei, qui primus & peccaverat, & hominem ad peccatum ſollicitaverat, & repetendum, quod in principio verſus 14 dicitur: *quia hoc feciſti.* Omnia enim individuo nexu cohærent, & ſenſus hic eſt: quia hoc feciſti & ſub ſpecie amicitiæ mulierem ſeduxiſti, itaque hanc fraudulentam familiaritatem in inimicitiam convertam; *vel*, quod nova hic inchoëtur ſententia, inqua non amplius Deo cum ſerpente naturali ſermo ſit, ſed cum eô, qui per ſerpentem hominum ſeduxerat. Et hunc eſſe genuinum ſenſum docet hiſtorica narratio. Nomen איבה notanter etiam h. l. ſine ה emphatico ponitur, ut indicetur, illam inimicitiam primò omnium promulgari & denunciari. Nam ſi ה adfuiſſet, ſenſus fuiſſet, de illâ jam ante conſtitiſſe. Ita etiam adhibetur איבה Num. 35. 22. Si homo alterum percuſſerit ſine inimicitia i. e. ut nullam planè inimicitiam ante habuerit. Atque emphaſis hæc eſt, quod inimicitia exaggeretur, & primò omnium denuncietur. Denique idiotiſmus occurrit in hac voce ואיבה. Accuſativus enim verbum præcedit. Quod fieri ſolet emphaticè, ut indicetur, de quo in toto verſu ſit ſermo futurus - Ita legitur Ezech. 36. 27. *Et Spiritum meum dabo in vobis*. Ubi in integro verſu ille Spiritus deſcribitur. Hinc interdum loco hujus Accuſativi poni ſolet Nominativus abſolutè, qui totam Orationis ſententiam abſolvat. Vid. Glaſſ. p. m. 97. Aliâ autem ratione fit p. 13. 3. *Quousque ponam conſilia in animo meo?* ubi Accuſativus poſtponitur verbo, quia de Conſiliis ſermo futurus non erat. Emphaſis E. eſt hujus loci, ut oſtendatur, juxta omnes circumſtantias illam inimicitiam Deum eſſe deſcripturum, ne putaret Diabolus levem illam futuram, vel etiam mox deſituram.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 00807 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 807

turam. Nam quod ſecundum circumſtantias recenſetur & data operâ, illud majoris eſſe momenti ſolet.

אשית) eſt 1. perſ. Sing. fut. Hiphil â radice שות quod verbum ſignificat (1) in *genere* quamcunque poſitionem, g. poſitionem animi ad rem aliquam Exod. 7, 23. poſitionem v. coronæ in caput, Pſ. 21. 4. poſitionem in foveam, Pſ. 88. 7. Poſitionem infantis in ſinum, Ruth. 4. 16. &c. (2) in *ſpecie* ſignificat diſponere inprimis caſtra, ut Eſ. 22. 7. & Pſ. 3. 7. Et ex circumſtantiis textus noſtri videmus, optimè h. l. poſitionem intelligi *cum duratione & pugna quaſi militari*, conjunctam. Nam inimicitia Diaboli perpetua eſt, & pugna illa aliàs nobis adumbratur in imagine Principis Michaelis pugnantis contra Draconem. Durationem pugnæ colligimus ex locis in generali ſignificatione citatis, ubi ſemper poſitio durans per aliquod tempus intelligitur. Sic poſitio in caput, in foveam, in ſinum, ſemper aliquantiſper durat. Forma autem poſitionis *caſtrenſis* ex ſpeciali l. c. ſignificatu hauritur. Obſerv. (1) א primæ perſonæ indicare perſonam loquentem, quemadmodum variis in locis parallelis. Et quidem de Deo hoc fut. 1. perſ. dicitur vel in *hominum ſolatium*, ut Pſ. 12. 6. ponam in ſalute ſc. probum Pſ. 110. 1. Donec ponam inimicos ſcabellum pedum tuorum. Pſ. 132. 11. De fructu ventris tui ponam in ſolio &c: vel in *comminationem*, ut Jerem. 22. 6. ponam te in deſertum. Eſ. 5. 6. ponam eum in deſolationem &c. in quibus locis ſummus Jehova etiam promiſit & repetiit quæ hîc in paradiſo promiſit, & uſus eſt hoc verbo, ut homines afflictos erigeret, Diabolis autem terrorem incuteret; unde huic denunciationi Parentes noſtri lapſi certisſimè fidere potuerunt, quia Jehova dixerat: item erigere ſe eâ potuerunt ex afflictionibus peccati, quia conſolatio &

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 00807 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 807

comminatio Dei igentem habet efficaciam. Obſerv. (2) poni futur. hoc in Hiphil, quæ conjugatio ſignificat translationem actionis in aliud ſubjectum: ad indicandam Dei Patris translationem pœnæ inimicitiæ Satanicæ in Filium, quod DEUS Pater ita poneret illam inimicitiam, ut Filio imponeret, & ſic de ſuo in homines amore teſtaretur ſummo. Obſerv. (3) poni verbum actionem ſignificans per idiotiſmum Hebr. pro pronunciatione & notificatione, pono inimicitiam i. e denuncio poſitum iri. Similia exempla ſunt Gen. 27. 37. ubi Iſaac ad Eſavum dicit: Dominum poſui eum, ſc. Jacobum, ſuper te i. e. pronunciavi illum futurum talem Gen. 35. 12. Terram dedi Abraham & Iſaaco i. e. notificavi me daturum &c: Emphaſis E. hæc eſt, quod DEUS non modo per filium mulieris, ceu Filium Dei in eadem perſona ſit liberaturus homines ab imperio Satanæ, ſed & illam ſeriam ſuam voluntatem de hominibus ſalvandis annunciaturus ſit creberrimè per Prophetas & Apoſtolos, ut mundo toti prædicetur, ſicut hoc loco, ipſe prædicavit Protoplaſtis. Et ſic rectisſimè πρωτευαγγέλιον â Luthero appellatur. Non poterat autem actualis poſitio loco denunciationis intelligi, quia illa poſitio inimicitiæ cum actuali contritione capitis ſerpentini erat conjuncta, quæ contritio non niſi â nato Mesſiâ peragi poterat. Si quis verò cum Tremellio & Junio τὸ אשית reddere velit in præſenti, *pono*, de divino decreto id accipiendum erit, vel ita etiam exponendum, ut inimicitiæ illæ in verè credentibus, ſtatim ubi lata eſt hæc ſententia, cœpiſſe intelligantur; uti poſtea in plenitudine temporis in ipſo CHRISTO θεανθρώπῳ conſummatæ ſint.

בינך) eſt præpoſ. ſeparab. notans ſine affixo propriè medium duorum; qui duo ut plurimum ſolent

lent eſſe Perſonæ v. g. 1. Sam. 20. 23. Deut. 1. 16. 1. Reg. 15. 19 interdum tamen etiam res aliæ, v. g. Lux & tenebræ, Gen. 1. 4. &c: licet deinde etiam medium plurium notet. Facit hûc locus 1. Sam. 17. 4. ubi dicitur איש־בנים Vir intermedius, qui ſe inter duo caſtra interponit, & dirimere disſidia duello vult. Unde colligimus, inimicitiam hìc intelligi talem, quæ ſit quidem inter duas catervas, catervam hominum ſc. & catervam Diabolorum, ſed ita tamen ut ſub duorum tantum umbone pugnetur, ab hominibus ſub umbone Chriſti, á Diabolo ſub umbone Beelzebub, Diabolorum Principis. Item cum videantur ſemper diſtincta ſignificari voce בין, ſive ſint magis, ſive minus, ſive maximè diſtincta; hoc loco innuuntur athletæ duo diverſisſimi, magisq; á ſe diſtantes quàm David & Goliath, lux & tenebræ. Suffixum ſecundæ perſ. maſcul. non reſpicit נחש ſeu ſerpentem *per ſe*, ſed *Diabolum* in ſerpente. Spirituale enim hic indicitur bellum, cujusmodi nobis S. Scriptura explicat Matth. 4. 1. 1. Joh. 3. 8. Vocatur autem Diabnlus ſerpens *vel*, (verba ſunt D. Glasſii Rhetor. S. p. m. 329.) quia in ſerpente latuerat, & per eum fuerat ad Evam locutus, *vel*, quia maledictus ſerpens naturalis v. 14. figuram Diaboli gerebat. Prior tamen explicatio textui convenientior. Num verò ſuffixum Sing. ך unum præcisè Diabolum hìc reſpiciat & quis ille ſit, disquiri inter interpretes ſolet. Verùm haud dubiè non unus duntaxat Diabolus h. l. intelligitur, ſed tota eorum colluvies, & ita quidem ut ſimul reſpiciatur ad omne commercium Diaboli cum homine, ſicut aliàs phraſis, *inter me & te*, ſolet notare non ſolum perſonas, ſed & familias, negotiationes, & poſſesſiones, imo Regna integra, ut 1. Reg. 15. 19. &c: unde Emphaſis, quod Chriſtus non modo unum Dia-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 00807 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 807

bolum, ſed omnes devicerit, item quod non modo Diabolos, ſed omnia opera eorum, & omnia peccata deſtruxerit, ut hominibus non noceant. Obſerv. (1) Diaboli fieri primam mentionem non ob aliquam dignitatem, ſed quia potisſimum malum per Diabolum erat introductum, unde & primo loco pœna ei denunciabatur; ſicut aliàs illud quod vituperatur, & â quo *cavere* ſibi homines debent, ſolet præponi alteri quod debent *obſervare*. Sic dicitur in loc. paral. cum בין quod debeant Iſraëlitæ diſcernere inter immundum & mundum, Levit. 11. 47. quia in toto cap. hortatur DEUS, ut caveant ſibi ab immundo &c: unde oritur emphaſis deſcribendi pesſimum inimicum Diabolum, â quo nobis ante omnia & primo loco caveamus. Obſerv. (2) allocutionem etiam emphaſi non carere, ut quâ ſignificatur, quod DEUS timorem Diabolo voluerit incutere, ut magis ad vocem Dei pœnalem exhorreret (ſicut & Adam & Evam ſeorſim alloquebatur) Mulierem verò voluerit erigere. Id quod diſcimus ex locis parall. ubi quando vox בין in allocutione adhibetur, ſemper animus dicentis vult rem exprimere vehementius & intentius. Ita cum DEUS Noachum cum ſuis conſolaretur, dicebat: Gen. 9. 15. & recordabor fœderis mei, quod eſt *inter me & vos*, quæ phraſis deinde explicatur de fœdere inter Deum & animantes: initio autem emphaticè per allocutionem proponebatur, cum animi adhuc eſſent conſternati. Ita ut deterreret Aſa Benhaddum â fœdere Bahuſchæ, dicebat: Fœdus eſt inter me & te, 1. Reg. 15. 19. Sic quoque h. l. fiebat illa allocutio cum emphaſi.

ובין) de voce בין modo dictum eſt. Habet hæc præfixam copulam conjunctivam Vav, quæ regulariter aliàs

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 00807 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 807

ponitur cum Scheva, hic verò ob ſequentem literam labialem aſſumit Schurek.

האשה) eſt nom. Gen. fœm. Vira, Männin, â Maſc. איש Vir ein Mann. Vox אשה ſignificat (1) uxorem, quæ virum cognovit, ceu patet ex Exod. 2. 9. Num. 5. 19. 21 ſeqq. Judic. 11. 2. 1. Sam. 1. 23. Quod ſi autem hujusmodi perſona eſt ſcortum, vocatur אִשָּׁה זוֹנָה, ut Jer. 3. 3. (2) ſignificat uxorem deſponſatam vel copulatam benedictione, quæ nondum rem habuit cum viro, ceu patet ex omnibus illis locis ubi occurrit phraſis: accipere uxorem, dare uxorem. Nam quamprimum virgo erat deſponſata, vel etiam nuptias celebraverat, ante cohabitationem vocabatur אשה quod ſi autem quis duxerat viduam vocabatur אלמנה, quod nomen gerebat inde â morte mariti, ut 1. Reg. 11. 26. 1. Reg. 14. 5. &c: (3) notat ſexum fœmininum, ſive fœminam, etiamſi adhuc virgo ſit omnimodo viri inſcia. Quo ſenſu vox accipitur Num. 31. 18. &c: (4) Latius accipitur, adeò ut dicatur etiam de beſtiis Amos. 4. 3. Hoc loco האשה ſumitur in ſecunda ſignificatione, quia DEUS dicitur dediſſe Adamo uxorem, & ante cohabitationem hæc inimicitia annunciabatur. Tacita quoque fit alluſio ad Matrem Meſſiæ, quæ etiam futura erat האשה in ſecunda ſignificatione, quippe deſponſanda Joſepho, etſi non ab eodem cognoſcenda. Vox האשה habet notantur præfixum ה Emphat. ut indicetur, certam & notam mulierem intelligi. Nam etſi unica tantum fœmina tum eſſet in mundo, tamen vox illa etiam brutorum fœmellis competebat: & ſcire debebat ſerpens, non cum brutis, ſed cum hominibus illam inimicitiam futuram. Rectè autem *illa* fœmina vocatur, quaſi nimirum dicat DEUS; illa fœmina, cum qua tu collocutus es, quam ſeduxiſti, &

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 00807 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 807

ab omni honore, ab omni ſcientia & ſanctitate, quâ beneficio imaginis divinæ pollebat, dejeciſti, illa erit tibi infenſisſima, & ejus ſemen te conculcabit. Quæ quidem magis patebunt, ubi conſideraveris quod in collocutione cum Diabolo mulier vocetur האשה cum ה emphatico, Gen. 3, 12. 13. & in ſeductione, cum acciperet de arboris vetitæ fructu, itidem dicatur האשה Gen. 3, 6. Quod ſi alluſionem ad Matrem Mesſiæ velimus formare, dicere poſſumus, indicari ה emphatico, illam toti mundo innotoſcere debere, & de illa omnes Prophetas vaticinaturos eſſe. Quorum etiam aliqui ה emphaticum retinuerunt, ut Eſaias cap. 7, &c:

ובין) de particula ſeparabili בין jam in præced. actum eſt. *Vav*, h. l. alii volunt poni *declarativè*, pro ID EST; ut ſenſus ſit: ponam inimicitiam inter te & mulierem, ID EST, inter ſemen tuum, & ſemen ejus; alii verò *copulativè*. Neutrum eſt abſurdum.

זרעך) eſt nom. cum affixo, maſcul. Gen. quod refertur ad ſerpentem. Abſolutè זרע (1) propriè ſignificat illud per quod ſpecies propagatur; unde dicitur de ſemine herbarum vel arborum Gen. 1, v. 11. 12. 19. de ſemine hominum Levit. 5. 6. c. 22. 4. (2) notat illud quod ex ſemine productum eſt. v. g. multas fruges in agris natas Gen. 17. 4. liberos, ſeu prolem multam 1. Reg. 11, 39. Eſ. 1. 4. &c: (3) notat unam rem in individuo v. g. unum filium, Gen. 4, 25. 21. 13. Per ſemen ſerpentis autem intelligitur tota Diabolorum colluvies ſicut & vox hæc multitudinem ſignificat juxta ſignificationem ſecundam, Non quaſi Diaboli generent, ſed metaphoricè, quia illud, quod ſemen habet, ſe multiplicat: Et ita ſuffixum ךָ *tuum*, omnes notat qui tibi adhærent, qui tibi conſentiunt, & tecum faciunt; ſic ſuffi-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 00807 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 807

ſuffixum ךָ ſignificat *tecum*, vel *apud te* Pſ. 5. 5. &c: ex voce זרע haurire etiam licet hoc ſignificatum, ſiquidem etiam זרע vocantur, qui cum alio conſentiunt, *vel* in bonam partem, ut Pſ. 22, 31. Eſ. 53. 10. *vel* in malam, ut h. l. Gen. 3. Eſ. 1. 4. Emphaſis ergo eſt, quod inimici Chriſti ſint non ſolum Diaboli omnes, ſed & homines Diabolò adhærentes, & ejus opera facientes.

ובין) frequens hujus vocis repetitio diſtributionem notat, vel perſonarum vel rerum, quod notat prima poſita: ita etiam præfixum ו, ordine conjungit conjungenda, & diſtinctè proponit. Cujusmodi diſtincta explicatio hîc erat neceſſaria, ne victor & victus confunderentur,& ne promisſionem tam luculentam obnubilare falſa interpretatione Satanas poſſet.

זרעה) Nom. cum affixo ה gen. fœm. Significata vocis זרע ſuperius deſignata huc transferentes, dicimus: per ſemen mulieris intelligi ſolum Mesſiam, juxta ſignificationem tertiam. Quî dicitur ſemen, quia naſci homo debebat, juxta ſignificationem ſecundam; & quidem ex ſemine mulieris, juxta ſignificationem primam. Suffixum הָ notat id, quod phyſicè ab altero per generationem deſcendit, quo ſenſu vox זרע multoties cum ſuffixo occurrit, ut Gen. 46, 6. 7. 2. Sam. 4, 8. Eſ. 48, 19. c. 59, 2. &c. nec ſemper notat filium præcisè, ſed & nepotem, abnepotem, & longo intervallo ſequentes, ceu patet inprimis ex locis illis omnibus, ubi Deus promittit, ſe multiplicaturum ſemen ſicut arenam maris, vel pulverem terræ, ut Gen. 28, 14. c. 32, 12. Eſ. 48, 19. ubi multæ generationes intelliguntur. Atque ſic ſuffixum indicat, verè naſci debere Meſſiam â Matre, ut filius ejus appellari posſit, non autem immediatè ab Eva,

quia

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 00807 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 807

quia debebat eſſe ſine Patre & ex Virgine. Notanter porrò ſuffixum eſt fœmin. gen. reſpiciens fœminam, unde novæ oriuntur Emphaſes. (1) quidem fœminæ ſemen debebat Diabolum vincere; fœminæ inquam, qui ſexus aliàs eſt infirmior, quaſi dicat Deus: aggreſſus es imbellem fœminam, ſed fœminæ imbellis ſemen te vincet. ita legimus ſuffixum fœm, gen. voci זרע emphaticè annexum, Gen. 24, 60. ubi conſanguinei Rebeccæ ajunt: Poſſideat ſemen *tuum* portam inimicorum ſuorum; quaſi dicant: ſemen tuum ſeu â te tenella virgine oriundum fiat tam potens, ut vires hoſtium frangat. (2) indicatur, Meſſiam ſemen fœminæ futurum ſine Patre Nam aliàs vox זרע ſuffixum fœm. Gen. etiam occurriſſet cum ſuffixò maſc. reſpiciente Adamum. Ita legimus. Gen. 16, 11 ſuffixum fœm. de ſemine Hagaræ Iſmaele: quia autem Iſmael etiam habebat Patrem Abrahamum hinc etiam ſemen *tuum* appellatur locutione ad *Abrahamum* directâ multoties.

הוא) eſt pronom. demonſt. maſc. Gen. redditur latinè *ipſe* vel *ille* & dicituur (1) de Perſona, ut Gen. 4. 4. 10. 8. (2) de loco, ut Gen. 32. 30. (3) de rebus aliis, v. g. pane facierum, Levit. 24. 9. &c. (4) de Deo uſurpatum notat ejus immutabilitatem, ceu patet ex Pſ. 102. item ex Pſ. 130. 8. ubi immutabilitas Redemptionis divinæ deſcribitur. Et in hac quarta acceptione commodè reddi poteſt, *idem ipſe*. Ex quibus varii ſignificatis id obſervamus, quod h. l. pronomen הוא indicet *perſonam*, juxta acceptionem primam. Quæ perſona ſit הוא Meſſias certisſimè genus humanum redempturus, juxta Dei promisſionem immutabilem, vel etiam per concurſum divinæ naturæ ad redemptionis opus alludendo ad ſignificationem quartam. Monſtrat igitur

pronc-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 00807 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 807

pronomen הוא rem quaſi digito, & ſtat loco vocis præcedentis repetendæ זרעה, quaſi diceret DEUS, *illud ipſum ſemen*, ſive, *ille ipſe Filius*, qui naſcetur ab hac muliere, ſive ejus poſteritate, ille tibi conteret caput. Putabas te carnem humanam viciſſe; ſed vinceris â carne humana. En tibi victorem, En tibi Heroa, qui tibi æternam perniciem afferet. Ita vim indicandi Perſonas obtinet הוא Gen. 10, 8. ubi indicat Nimrodum; Gen. 44. 10. ubi indicat eum apud quem ſcyphus reperiretur. (2) pronomen הוא eſt ſingulare, licet aliàs vox זרע etiam regat pluralem הֵם ſi collectivè ſumatur. Ita ſingularem de una Perſona etiam habemus in locis citatis Gen. 44, 10. (3) Pronomen הוא ſeorſim poſitum ſignificat etiam *ſolum*, v. g. Pſ. 37. 5. Confide Deo הוא יעשה ille faciet i. e. *ſolus* faciet, quia ſoli Deo confidendum eſt. Ergo ex his tribus notis ſequitur, quod indicetur quaſi digito Meſſiæ Perſona, qui Meſſias unus & ſolus futurus ſit victor Diaboli. Potiſſima autem hic nobis intercedit cum Pontificiis controverſia, an vox הוא legenda cum ו (Vav) an vero cum י (Jod) היא vel cum Chirek. Illi poſterius, nos prius affirmamus. Et quidem noſtra ſententia hoc ſolo firmatur ſufficienter, quod omnes probati Codices Hebræi conſtantiſſimè legunt הוא, nullus omninò היא (nam quod Bellarminus unum ſe vidiſſe ait, in quo lectum היא, de eo quid habendum ſit, & quanta hic fraus lateat, oſtendit Dn. Præſes Tract. de Variis Scripturæ S. editionibus p. 161.) Nihilominus ex abundanti urgemus (1) quod הוא ſit demonſtrativum, qualia reſpiciunt communiter voces proximè præcedentes, ut h. l. vocem זרעה. Loc. parall. hujusmodi ſunt Gen. 2. 13. Nomen fluvii ſecundi eſt Gichon: hic eſt qui alluit totam Regionem Guſchi, & ver-

ſic. 14. de Gidekel, Gen. 4. 4. & *Abel* obtulit etiam ipſe de primitiis &c: (2) quod הוא ſit Gen. Maſc. indeque reſpiciat זרע, quod etiam maſcul. eſt, non verò אישה ceu nom. fœm. Loc. parall. ſunt Lev. 24. 9. quia res ſancta ſanctarum eſt *ille* ſcil. *panis* ubi הוא reſpicit לחם maſcul. licet etiam præced. verſ. 8. habeatur ברית quod fœmin. eſt. Simile quid obſervare licet, Gen. 10, 8. (3) quod verbum in tertia perſon. futur. maſcul. Gen. ישופך idem arguat. Loca parall. ſunt Pſ. 37. 5. Confide Deo, *ille* facet, ubi futur. יעשה reſpicit maſc. הוא, quod refertur ad Deum Pſ. 55, 23. ipſe ſuſtentabit te, ubi futur. יכלכלך etiam reſpicit maſcul. הוא & (4) idem quoque probat ſuffixum maſcul. Gen. verbi תשופנו cum vox mulierem reſpiciens habeat ſuffixum fœmin. Gen. ut זרעה.

ישופך) eſt tertia perſ. Sing. maſcul. fut. Kal. cum affixo ſecundæ perſon. maſcul. quod refertur ad ſerpentem, ſeu Diabolum. Rad. שוף quod verbum ſignificat (1) *conterere* vel *comminuere* ſive *in partes contundere*. Hinc dicitur Job. 9. 17. de fragroſa ædium contuſione, in quibus fuerunt liberi Jobi, quaſi diceret Jobus; DEUS turbine conteret me, ſcil. eodem modo, quo liberos, quæ contritio deſcripta erat in capite primo verſ. 17. (2) ſignificat crepuſculo involvere ex cognata radice נשף quo ſenſu adhibetur Pſ. 139. 11. Ex quibus ſignificatis exſtruitur, quia bis hoc verbum occurrit, ſcil. de Meſſia dictum ſignificat fragroſè Satanam comminuere, ut partes quaſi diſſiliant, conculcando eum pedibus, dolores acerbos ei inferendo, eum planè deſtruendo, ut locus ejus non appareat, ex ſignificatione prima. Et in nigrum orcum in perpetuam noctem inimicum hunc detrudendo, ex ſignificatione ſecunda. Targum Onkelos hic

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 00807 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 807

hîc habet הוא יהי נטר לך *ipſe erit obſervans tibi* &c: quod verbum נטר plerumq;in malam partem ſumitur & per ellipſin inimicitias in corde contra aliquem,iram, odium, & injuriæ retentionem memoriamque indicat. Buxtorffius verò ex Venet. edit. legit יהי דכיר לך *erit recordans tui* h. e. ulciſcetur injurias, quas generi humano intuliſti. LXX legunt *τηρήσει â τηρέω obſervo.* Lutherus optimè etiam vertit **zertretten.**

ראש) Vocabulum hoc ſumitur variè Nam (1) propriè ſignificat caput, ſeu membrum primarium corporis, ut Gen. 48,14. Levit.1,4. 8,18.22. &c. (2) ſummitatem ſive cacumen rei alicujus, ut ſummitatem montium Mich. 4,1. Cantic. 4,8. ſummitatem Petræ 2.Chron. 25, 1.2. &c. (3) notat præcipuum,ſicut dicitur de Jephtah, Jud.11,10. de Aſure 1.Chron.12,9. de Aſapho, 1.Chron.16,8.item de rebus aliis v.g. de præſtantisſimo aromate Exod. 30, 23. de Damaſco, Eſ.7,8. (4) notat primum, ita dicitur de Menſe primo Exod. 12, 2. de annunciatione prima Eſ.40, 21. (5) notat ſummam multitudinis v. g. Iſraelitarum Exod.30,12. Num. 1,2. Quæ ſignificationes omnes è ſignificatione capitis fluunt, ſiquidem caput eſt pars ſuprema & præcipua hominis. Eſt prima in membrorum ordine & continet ſub ſe alia membra. Deinde etiam ſignificat venenum quod eſt in capite aſpidis Deut.32,32. Thren.3,19. unde etiam de venenata herba dicitur Deut.29,18. de amaritudine vel felle in genere Pſ.67,22. Ex his ſigniſicatis dicimns h.l. ראש notare caput in prima ſigniſicatione, quod caput ſerpentem reſpicit. Quia verò Diabolus latebat in ſerpente, hinc metaphoricè per caput adumbratur potentia & virulentia Satanæ, ſi-

quidem ſerpentes in capite robur & vires habent. Potentia autem hæc notat, quod omnes ſuas vires & præcipuum atque excellens robur exercere voluerit Diabolus, juxta ſignificationem ſecundam & tertiam. Notat enim pugnantium multitudinem, quod omnes ſuos Dæmones animarit in Chriſtum quaſi ſummatim, juxta ſignificationem quintam. Virulentia autem Satanica reſpicitur ad ſignificationem veneni, quod interitum hominis molitur. Cumque potentia & virulentia illa Satanæ in peccato & morte conſiſtat, hanc Chriſtus erat contriturus, ut concideret ſicut ſerpens cui potentia & virus demitur, moritur.

ואתה) *Et Tu*, ſcil. ſerpens, eſt Pronom. maſc. Gen. ſecundæ perſonæ cum præfixo Vau, conjunctione copulativa, & adhibetur hoc pronomen, ut indicetur, magno cum impetu DEUM in Diabolum detonare, quaſi dicat: & tu miſer Diabole, tu maledicte, infelix, imbellis inimice, conteres calcaneum. Loca autem ubi אתה ita adhibetur multa ſunt, tam in ſingulari quam in plurali. Ita v. g. in plurali אתם habemus locum Exod. 5, 11. *Vos* ite, accipite vobis ſtramen; ubi exactores Iſraelitarum in eos indignabundi detonant.

תשופנו) eſt ſecunda perſona ſingul. maſc. futur. Kal, cum affixo ſecundæ perſonæ maſcul. quod refertur ad ſemen mulieris ſive Chriſtum. Rad. שוף vid. ſupra. De Diabolo dictum hoc verbum notat ejusdem conatum Chriſtum penitus convertendi & comminuendi. Sed quia irritus conatus ille, propterea tantum comminuit calcaneum. Quo indicatur, veros dolores in Chriſtum conjectos eſſe, vera vulnera ipſi illata; ſicut ſerpens verè aliquid dentibus comminuit, juxta ſignificationem primam. Item Diabolum

Chri-

Chriſtum nocte involviſſe, cum mortem inferret, ut triduum in ſepulchro jaceret: Item occultis & opertis nocturnis inſidiis, angoribus, illuſionibus eum impetiiſſe per ſua organa, milites Romanos, alludendo ad ſignificationem ſecundam: tametſi neque hoc erat πανολεθρία, ſed comminutio ſolum calcanei.

עקב) Vox hæc ſignificat (1) calcaneum, ut Gen. 25, 26. 49, 17. Pſ. 56, 7. (2) metaphoricè poſtremum, ſive quod ultimum eſt, quia calcaneus eſt ultima corporis pars, ut Pſal. 19, 33. Proverb. 22, 4. unde & (3) mercedem notat, ſive fructum vel emolumentum, ceu finem operis. Pſal. 19, 12. in qua ſignificatione multoties inducit naturam adverbii, ut ſignificet *propterea quod, eo quod* &c. Dicimus igitur hic locum habere ſignificationem primam, ſive notari hic *calcaneum*, ut indicetur, verè Chriſtum in carne eſſe paſſum, ſicut calcaneus verè caro eſt; & paſſionem hanc fuiſſe acerbiſſimam, ſicut dolores calcanei maximè ſentiuntur. Atque hæc læſio calcanei fuit finis Diabolici certaminis, ut amplius efficere nil poſſit, nullamque amplius vim in homines habeat, quandoquidem per paſſionem Chriſti plenariè eſt ſatisfactum, juxta ſecundam ſignificationem. Et quanto cum fructu & emolumento noſtri hæc læſio calcanei conjuncta fuerit, indicium facere poteſt ſignificatio tertia.

III. MEMBRUM PORISMATICUM.

I.

πρωτευαγγέλιον ſeu prima de Salvatore hujus mundi promiſſio, non eſt illa, quæ Gen. 12. v. 13. ſed quæ cap. 3. v. 15. extat.

Admodum contendunt Sociniani, primam de Chriſto pro-

promiſſionem Abrahamo demum eſſe factam, Sanctos autem Patres, qui ante ipſum vixerint, nihil de Meſsiâ ſciviſſe. Diſertè enim Smaltzius, libr. de Divinitate Chriſti c. 2. ſcribit: *Sanctos Patres qui ante Abrahamum vixerint, nihil de Meſsiâ ſciviſſe, illi autem promiſsionem factam eſſe.* Verum Reſp. (1) Diſtinguendum eſſe inter primam promiſsionem *abſolutè* factam, & ad *certam familiam* (è quâ Meſsias oriundus) determinatam. Hæc, non prior, Abrahamo facta eſt. Nec promiſsio hîc facta per dictam determinationem evertitur. (2) quod verò non Adami, ſed Abrahami ſemen Chriſtus dicitur, fit, quia promiſsiones tum temporis editæ de Meſsia, originem ejus ſecundum carnem evidentius oſtendebant. (3) Si in textu de mulieris ſemine ſerpentinum caput contrituro non habetur Meſſiæ promiſſio, ſequitur, quod Protoplaſti, omnesque ante Abrahamum Patres nullum habuerint ſolatium adverſus peccata. Verum alitèr longè judicare jubet (1) *Lapſus primorum parentum conſideratio.* Cum enim illi conſiderarent, tum bona, quæ amiſerant, tum mala quæ admiſerant, quodque hinc totius generis humani corruptio, miſeria, omnisque ἀταξία & ἀνομία originem ſumſiſſet, annon deſperandum planè iis fuiſſet in tali ſtatu, niſi erecti fuiſſent proſtrati ipſorum animi divino ſolatio? niſi datum fuiſſet audire vocem per os Dei ſonantem de MESSIA & MUNDI SERVATORE, noſtraque per eum á peccato & peccatorum pœna æterna liberatione, omniumque reſtauratione & in integrum reſtitutione? (2) *Ipſa Dei ſuaviſſimam hanc promiſsionem dantis intentio.* Quæ non alia, quam ut hoc lætisſimo promiſſo Protoplaſtos erigeret, luctumque ex lapſu acceptum levaret & inflictum vulnus ſanaret. Hæc enim inimicitiarum

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 00807 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 807

prædictio non debet ita accipi, quaſi per eam Diabolo eſſent conceſſæ vires, ſed potius tanquam denunciatio pœnæ Diaboli, utque verba hæc, *inimicitias ponam*, promittant, Deum daturum hominibus aliquid, quo ipſi ſemel victi victorem oppugnent, ac deinceps eidem ſemel devicto fortiter reſiſtant. (3) *Evæ matris de Jehovæ poſſeſſione votiva exclamatio* Gen. 4, v. 1. (4) *Patriarcharum ante Diluvianorum usque ad Noachum, Noachique usque ad Abrahamum ſalutaris hujus doctrinæ propagatio.* (5) *exactisſima rei ipſius cum Mesſia convenientia, eventusque illuſtris comprobatio*; quod firmisſimum argumentum eſt.

II.

Non aliud eſt, quod Patres omnesque pii in V. quam quod nos in N. T. habemus Evangelium.

Negant *Anabaptiſtæ* cum *Photinianis* vitam æternam & bona Spiritualia Sanctis in V. T. fuiſſe promiſſa, & Chriſtum demum ea, quæ olim audita non fuerant, revelaſſe ajunt. Ita enim de noſtris Socinus: *Credunt vitam æternam non primum in Novo Fœdere, ſed ante quoque in vetere fuiſſe promiſſum, & ex ipſo Dei promiſſo â fidelibus ejus temporis exſpectatum; quo vix quicquam inveniri poteſt divinis teſtimoniis & oraculis magis contrarium.* Verum Reſp. (1) ut eadem fuit Patrum V. T. fides cum noſtra, ſic illis non minus factas eſſe promisſiones vitæ æternæ, quam Chriſtianis in N. T. docent exempla *Credentium*, *Evæ*, Gen. 4, 1. *Lamechi* Gen. 5, 29. *Abrahami*, Gen. 15, 16. Confer. Rom. 4 3. Gal. 3. 6. Joh. 8. 56. *David*, qui certus de Mesſia, 2. Sam. 23. 1. totos Pſalmos ordinavit de Chriſto, Pſ. 22. & 110. uti & *Eſaias* c. 53. *Daniel* c. 9. & omnes prophetæ de ipſo teſtati ſunt, Act. 3, 23. Eodem pertinere Protevangelium de

quo

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 00807 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 807

quo in præſenti agimus, ſupra eſt evictum. Sed & hûc ſpectat promisſio facta *Abrahamo* Gen. 15. v. 1. *Ego protector tuus & merces tua magna nimis.* Ibi enim mercedem tantùm temporalem, non unà æternam intelligi, unde probabitur? item Gen. 22, v. 18. *in ſemine tuo benedicentur omnes terræ;* Ubi per *ſemen* Chriſtus; Gal. 8. 16, per *benedictionem* cumprimis ſpiritualia bona & hæreditas vitæ æternæ, explicante Paulo Gal. 3. & 4. innuuntur. Referri præterea hûc debet *promiſſum liberationis de morte æterna*, Oſ. 13, v. 14. *De manu inferni redimam eos, de morte liberabo eos; Ero peſtilentia tua ô mors, ero lues tua, ô inferne.* Ubi liberationem ſpritualem, non corporalem, mortem æternam, non temporalem, quod Propheta intellexerit Paulus, his verbis indicat: Quum corruptibile hoc induerit incorruptibilitatem, tunc fiet ſermo, qui ſcriptus eſt: Abſorpta eſt mors in victoriam; ubi eſt, mors, ſtimulus tuus? ubi tua, inferne, victoria? 1. Cor. 15, 54. Ad promisſiones vitæ æternæ referenda etiam ſequentia dicta: *Beati omnes, qui confidunt in eo* Pſ. 2, v. ult. Nolo mortem morientis, dicit Dominus DEUS. Revertimini & vivetis &c: Ezech. 18. v. 33. Confer. cap. 33. 11. ubi priori loco intelligitur vera beatitudo cœleſtis, quæ ſolis promittitur & dabitur credentibus. Loco poſteriori vita ſpiritualis & æterna innuitur, quæ ſolis verè pœnitentibus propria, & gratuitum ipſius juſtitiæ præmium eſt. Plura qui vult B. D. Balthaſ. Meiſnerum adeat in libr. Conſider. Theolog. Photinianæ artic. 7. de promiſſ: vitæ æternæ ſub V. T. Et ſanè, ſi N. T. Evangelium non habuiſſet locum jam in V. T. ſequeretur, Patres in V. T. fuiſſe lege Moſis ſalvatos; quod abſurdum eſt & N. T. dictis contrariatur, quæ docent, quod utrobique fuerit (1) *Una & eadem juſtificationis & ſa-*

& ſalutis ratio. Etenim per gratiam Domini noſtri JESU Chriſti credimus nos ſalvari, quemadmodum & Patres noſtri; ait S. Petrus, Actor. 15, 11. (2) quod fuerit utrobique. *Unum & idem propitiatorium ſacrificium* ſiquidem *Agnus* (*Chriſtus*) *occiſus eſt ab origine mundi* (decreto, efficacia, promisſione, typo, non actu) Apoc. 13. 8. Atque hinc B. Paulus teſtatur, ſe annunciare Evangelium, quod DEUS ante promiſerit per Prophetas ſuos, Rom. 1, 2. 3.

III.

Non de ſerpente naturali, ejusque naturali ſemine ſive progenie, nec de inimicitiis quæ humano generi cum naturalium ſerpentum genere intercedunt, Deo in textu de quo agimus primariò & ſenſu literali ſermo eſt.

Judæi & Judaizantes nonnulli per ſerpentem, cujus verſ. 14. fit mentio, *merum & nudum ſerpentem* intelligunt, cui pœnæ loco vox ademta, & venenum additum ſit; indeque inimicitiam hìc non niſi inter ſerpentem naturalem & hominem fuiſſe poſitam affirmant. Pro quâ ſua ſententia id urgere ſolent præcipuè, quod divinus ſcriptor Moſes in hiſtoria lapſus Adamici ſolius ſerpentis, nullam Diaboli faciat mentionem. Verum Reſp. (1) Serpentem â *Moſe* ſeductorem, lapſusque Adami autorem poni, non factâ Diaboli mentione diſertâ, quia Hiſtoricum Moſes hìc agit, qui ea tantum, quæ oculis objecta, & foris geſta ſunt, deſcribit. Interim Diaboli mentionem, ſaltim implicitam, eo ipſo fecit ſacer Hiſtoriographus, ſerpentem locutum eſſe ſcribit, quod utique per ſe præſtare non potuit. (2) Finis & ſcopus hujus promisſionis longè fuit alius, quàm quod DEUS

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 00807 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 807

T. O. M. adeò prolixè ſolum ſerpentem phyſicum compellare voluerit, qui, ut brutum, nihil ejus intellexit & percepit. Voluit nimirum eô conſolari & erigere miſeros Protoplaſtos, eorumque Poſteros, quod per Meſſiam ipſi reſtitui, ſeductor verò puniri debeat. Et quid ſolatii inde homini, ſi vel mille ſerpentes naturales pereant? (3) Scriptura alibi ſatis clarè hanc ſeductionem exponit de Diabolo quando eum vocat *homicidam ab initio*, Joh. 8. 44. Quò etiam ſpectat, quod *Diaboli invidia mors in mundum introiiſſe* dicitur, Sap. 2, 24. Benè B. Lutherus Comment. in h. l. 45. *Hæc* (v. 15.) *ſunt quæ propriè ad judicium Satanæ pertinent, & in quibus firma conſolatio piis proponitur. Superiora, ut dixi, hiſtorica ſunt, & ad ſerpentem pertinent* &c: fol. 53. *Prior pars textus* (ſc. v. 14,) *tota figurata eſt. Loquitur enim DEUS cum ſerpente; & tamen certum eſt, ſerpentem hæc verba non intelligere* &c: *Serpentem igitur nominat, ſed cum Satana præcipuè agit, dominante ſerpenti, & per eam decipiente homines*: & fol. 55. *Non agit hic* (v. 15.) *Moſes amplius de ſerpente naturali; de Diabolo loquitur, cujus caput ſunt mors & peccatum.* Accedit denique (4) quod Chriſtus, ſemen mulieris, nunquam naturalem contrivit ſerpentem, ſed Satanam, 1. Joh. 3, 8. Porrò quemadmodum Adverſarii naturalem ſerpentem, ita etiam naturalem inimicitiam hominis & ſerpentis h. l. intelligunt. Verum (1) quia hoſtis de quo h. l. agitur non ſerpens naturalis ſed Satanas eſt, (prout modo demonſtratum) bellum etiam ſpirituale eſſe ſequitur. (2) Copula Vav. h. l. emphaticè ponitur, novamque hic inchoari ſententiam innuit: unde & Piſcator cum Verſione Tremellii & Junii habet, *præterea*, **zudem**. (3) hac ratione Diabolus impoſtor impunè homi-

nem

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 00807 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 807

nem ſeduxiſſet, ſi inimicitia, cujus in textu fit mentio, de naturali odio hominum erga ſerpentes, non autem de Meſſia Regnum Satanæ deſtructuro intelligeretur. Et denique (4) ipſi Ebræi agnoſcunt non majorem naturâ homini cum ſerpente ſimultatem eſſe, quam cum ceteris reptilibus. Et quot Circulatores videmus, qui demto veneno cum ſerpentibus ludunt? Stat itaque noſtra ſententia, Deum his verbis primariò & ſenſu literali loqui de Satana ejusque Angelis (Apoc. 12. 17.) quæ Diabolorum colluvies *ſemen* metaphoricâ translatlione dicitur. Quodque inimicitia inter ſemen mulieris & ſerpentis ſit *ſpiritualis inimicitia* inter Chriſtum & Satanam.

IV.

Vox ſemen non collectivè utrobique, nec ſingulariter ſed collectivè ex una parte, & ſingulariter ex alia accipi debet in textu noſtro Moſaico.

De voce ſeminis, aliàs ambiguâ, membro II jam dictum, h. l. nomine *ſeminis*, & quidem illius quod præcedit, intelligitur ipſe κακοδαίμων, primarius & verſutisſimus malorum angelorum, cum tota Spirituum infernalium colluvie, quæ illi adſtitit, & operis hujus ἔκβασιν avidisſimè præſtolata fuit, cumque rem omnem ex voto cesſiſſe comperiſſet, de obtentâ hàc ab homine victoria ἐπιχαιρεκακοτάτως triumphavit. Quæ tamen expoſitio non obſtat, quo minus per quandam analogiam intelligamus etiam omnia Satanæ organa inter homines, videl. impios, Tyrannos, perſecutores, hæreticos, membra Antichriſti, qui omnes & ipſi vocantur progenies viperarum, ſerpentes & filii Diaboli, quoniam eum imitantur,

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 00807 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 807

ſtudiisque ſuis ingenium ejus exprimunt, exemplo Judæo rum Joh. 8, 44. Hæc de priori *ſeminis* voce, de qua plura præced. poriſm. III. Sequitur quid ſub *nomine ſeminis mulieris* intelligatur. Calvinus per ſemen mulieris intelligit omnes omninò homines; Cum verò eorum multi ſerviant Diabolo intelligit deinde Eccleſiam & credentes, quorum caput Chriſtus. Vid. Calvini Comment. in h. l. quique ejus ſententiam defendere ſatagit, Rivetum Exerc. 37. in Geneſ. Cujus verba: *Semen de poſteris mulieris rectè accipi in totâ hâc periodo* (Calvinus exiſtimat) *id eſt, ut diximus de poſteris non in univerſum, ſed indefinitè & de ea poſterorum mulieris parte, qui filii Dei efficerentur. Nam ad eos fideles, qui Eccleſiam conſtituere debebant, ſemen illud reſtringi Calvinus docuit, & rei veritas id confirmat, & iterum: Summa hujus interpretationis eſt, ſeminis mulieris nomen collectivè ſumi, ſed quatenus eos comprehendit ſolos, qui non ſunt ſerpentis ſemen, quum ipſis opponantur. Ergo ſub nomine ſeminis univerſam Eccleſiam intelligi. Et quoniam Eccleſia corpus myſticum eſt, quod ſuum habet caput & membra, Satanæ debellationem ad membra non pertinere, niſi quatenus cum capite conjuncta ſunt*. Hucusque verba Riveti. Cui & Calvino ut reſpondeatur monemus ex B. Glasſii diſput. de Protevangelio contra Huntlæum, th. 23, Chriſtum in ſcripturis dupliciter conſiderari (1) ut Redemptionis opus perficientem, & ut ſolitariam cauſam extra omne conjuncti agentis conſortium poſitam, ut Eſ. 63, v. 2. *Torcular calcavi ſolus, & de gentibus non fuit vir mecum*, v. 5, *circumſpexi & non* (fuit) *adjutor, & obſtupui, & non* (fuit) *qui ſuffulciret*, &c: (2) ut operis Redemptionis efficaciam corpori ſuo, quod eſt Eccleſia, communicantem; ſive ut ſociam cauſam & princi-

cipa-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 00807 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 807

cipalem quidem, alii ſimul agenti applicatam, ut 1. Cor; 15. v. 57. *Deo ſint grates, qui dedit nobis victoriam per Dominum noſtrum JESUM Chriſtum.* Videatur & 1. Joh. 2, v. 13. Apoc. 12. 11. Priori, non poſteriori modo Meſſiam in noſtro textu conſiderari probamus (1) quia *conterere caput ſerpentis* i. e. vincere Diabolum, deſtruere mortem &c. omninò talia ſunt, quæ non niſi ſoli Deo competunt. Eſ. 25. 8. Oſ. 13. 14. Zach. 3. 2. Rom. 16. 20. (2) quia DEUS ipſe de Meſſia Protevangelium explicat, dum ad Abrahami familiam *ſemen* benedictum reſtringit Gen. 22, 18. quod ſemen Abrahæ promiſſum Chriſtum eſſe, collatio oſtendit cum Gal. 3. v. 16. Actor. 3. 25. (3) quia Chaldæus exponit de Meſſia, ut & LXX αὐτός σου τηρήσει κεφαλήν. (4) quia ipſe eventus communem hanc totius Eccleſiæ orthodoxæ expoſitionem ſatis comprobat. Vide Matth. 5. 17. Joh. 12. 31. Rom. 5. 11. 12. 15. Et quanquam vocabulo *ſemen collectivè* uſurpari ſolet, tamen non ſemper id fieri, ſed etiam ἑνικῶς, μοναδικῶς ἢ μονοπροσώπως, *ſingulariter* & denuo interdum in ſacris literis id accipi manifeſta exempla docent. Ita Seth, Gen. 4, 15. vocatur *ſemen*, iterum Iſaac Gen. 15. 3. ſic quoque filius Davidis in individuo 2. Sam. 7, 12. 1. Paral. 17. 13. appellatur ſemen. Atque ita ſatis patet, voce *ſeminis mulieris* ſenſu literali & proximo tantum intelligi Meſſiam & Chriſtum JESUM ex Maria virgine in tempore natum. Quanquam non negemus, quod ſecundariò & ἑπομένως etiam intelligi poſſint pii, qui & ipſi dicuntur virtute Spiritus S. conterere Satanam ſub pedibus ſuis, Rom. 16. 20. Nempe, ut obſervat B. Glaſſius Diſput. contra Huntlæum theſ. XXV. 4. *aliud* eſt, in Scripruræ S. verbis aliquid ſenſu literali contineri & intelligi, *aliud* verò certæ & imme-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 00807 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 807

diatæ conſequentiæ vi ex illis deduci. Priori modo dictum noſtrum ad ſolum ſpectat Meſſiam; poſteriori ratione concedimus, imò & fortiter propugnamus, veram Eccleſiam & quælibet ejus membra virtute & efficaciâ Servatoris ſui Satanam vincere; ut habent B. Glaſſii verba l. c. Nec aliter ſtatuendum ſpeciatim de B. Virgine Maria, matre Domini. De qua fuſius h. l. contra Pontificios agere forſan operæ eſſet pretium. Verum quia ſupra in II Membro philologico in explicatione vocis הוא mentem noſtram aliquomodo explicavimus, B. Glasſius etiam ex profeſſo contra Huntlæum eâ de re eruditiſſimè diſputavit, labore iſto nunc ſuperſedebimus. Unicum illud adhuc breviter expendendum, quod Rivetus Comment. in h. l. ait: Quum Calvinus vidiſſet, nomen ſeminis in prima parte collectivè accipi debere, & nullam rationem eſſe, cur poſtea relativum pronomen aliter acciperetur, eam interpretationem ſecutum eſſe, cujus ſupra mentionem fecimus. Nimirum negandam eſſe dicimus conſequentiam; ſi nomen *ſeminis ſerpentis* ſumitur collectivè. E. & *ſeminis mulieris*, cum unum idemque vocabulum, pro varietate ſubjectorum de quibus enunciatur varias obtinere poſſe ſignificationes, maximè notum ſit. Sanè ſi ſemen mulieris collectivè ſumatur, ſequeretur, omnes homines ſerpentis caput contriviſſe: quod quàm abſurdum ſit, cuivis patet. Semen itaque mulieris μονοπρωσώπως & κατ᾽ ἐξοχὴν de nullo alio intelligimus, quam de Meſſia, utpote, qui ſolus Diabolo hic opponitur, quatenus in hac oppoſitione ad rem ipſam reſpicitur, quæ propriè & principaliter eſt poteſtatis Diaboli ſuper genus humanum deſtructio, opus profectò quod ſuperat omnes vires nudi hominis. Sed hic ſubſiſtimus & CHRISTO, Satanæ debellatori, perpetuoq; Victori & Triumphatori æternas gratias agimus.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 00807 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 807

Corollaria ex dicto explicato adjecta.

I. Stante inimicitia inter ſerpentem & Chriſtum, Syncretiſmus religionum, quem nonnulli meditantur, obtentu impoſſibilis.

II. Stante inimicitia inter ſerpentem & Chriſtum Eccleſia nunquam caritura eſt perſecutionibus ſive cruentis ſive incruentis.

III. Stante inimicitia inter Serpentem & Chriſtum, Eccleſia nunquam erit adeò pura, quin multos impios & hypocritas ſibi adjunctos habitura ſit.

IV. Stante inimicitia inter ſerpentem & Chriſtum, nullus verè fidelis immunis erit â tentationibus, maximè internis

V. Stante inimicitia inter Serpentem & Chriſtum, nulla verè Chriſtiana & fraterna amicitia inter pios & mundanos ſive regenitos & irregenitos eſſe poteſt.

FINIS.

Eximio & Præſtantiſſimo

DN. TOBIÆ PAULI,

S. S. Theol. Cultori maximè induſtrio

Amico & Auditori ſingulariter dilecto,

FELICITER!

TU quoque nunc cathedram, mi PAULI, ſcandere noſtram,
Geſtis? Conatus laudo proboque tuos.
Nemo ſilens placuit: ſed multi docta loquendo.
Virtutes animi non latuiſſe decet.
Scande igitur pede ter-fauſto nunc pulpita amice.
Perquam ſit felix illud honoris iter!

Cum voto omnigenæ proſperitatis ſcrib.

CHRIST. Kortholt/ D.

Carmi-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 00807 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 807

CArmina Seceſſum Scribentis, & Ocia poſcunt:
Ædibus aſt fugiunt Ocia quæque meis,
Aureolas etenim mihi Quilibet abripit Horas;
Sciſque Ipſus, quantis abſtrahar officiis.
Nec poſcas Hederam, dum das laudabile Vinum:
Ipſa ſui Virtus teſtis & augur adeſt;
Et clarè ex Theſibus, ceu puro fulgurat aſtro
Muſis iſte tuus, PAULE, probatus Amor:
Non Amor in Veneres, ſed amor, bene Theoſophandi.
Succeſſus fauſtos JESUS ab Axe dabit.

Amico ſuo domeſtico, ob Virtutem, ac diligentiam prôbatiſſimo, gratulabundus ſcribeb: feſtinanter.

JOH. DANIEL MAJOR, Phil. & Med. D. hujusque Prof. Publ.

SAcra ſalutiferi quondam qui ſemina verbi
Impiger è cathedrâ cum pietate dabas,
Quô DEUS ipſe coli debeat, quo Proximus ipſe,
Ne nimiùm lento ſint in amore moræ.
Jam nunc adſcendis Doctorum pulpita, doctè
Disquirens, quô ſit Vindice parta ſalus,
Tartarei Mulier non fregit colla colubri,
Sed truculenta, Tuum, Fœmina, ſemen erat.
Gratulor hoc auſum; Tibi ſit placabile cœlum,
Nec deſint ſtudii præmia larga Tibi.

In laudem Viri-Juvenis, quà virtutum, quà doctrinæ ſplendorem Eximii Dn. TOBIÆ PAULI Reſponſuri, Amici mei ob pietatis ſtudium, quod charum habet, adamati, inter occupationes celerrimè cum voto omnigenæ in Chriſto felicitatis ſcripſi

M. Joachimus Gieſe. Archi-Diaconus.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 00807 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-68 4° 807